

Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
JEAN RICHARD DE LA TOUR
föredraget den 16 februari 2023¹

Mål C-663/21

**Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl
Ytterligare deltagare i rättegången:**

AA

(begäran om förhandsavgörande från Verwaltungsgerichtshof (Högsta förvaltningsdomstolen, Österrike))

och

Mål C-8/22

XXX

mot

Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides

(begäran om förhandsavgörande från Conseil d'État (Högsta förvaltningsdomstolen, Belgien))

”Begäran om förhandsavgörande – Ett område med frihet, säkerhet och rättvisa – Asylpolitik – Direktiv 2011/95/EU – Normer för beviljande av flyktingstatus eller status som alternativt skyddsbehövande – Artikel 14.4 b – Återkallande av flyktingstatus – Tredjelandssmedborgare som har begått ett synnerligen allvarligt brott – Samhällsfara – Proportionalitetsprövning – Bevisbörda – Direktiv 2008/115/EG – Återvändande av tredjelandssmedborgare som vistas olagligt – Uppskov med avlägsnande – Avlägsnande som anses vara otillåtet enligt principen om non-refoulement – Omöjligt att besluta om återvändande”

I. Inledning

1. I artikel 14.4 och 14.5 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/95/EU av den 13 december 2011 om normer för när tredjelandssmedborgare eller statslösa personer ska anses berättigade till internationellt skydd, för en enhetlig status för flyktingar eller personer som uppfyller kraven för att betecknas som subsidiärt skyddsbehövande, och för innehållet i det

¹ Originalspråk: franska.

beviljade skyddet² föreskrivs, vid sidan av skälen till upphörande (artikel 11) och till undantag (artikel 12), att medlemsstater får återkalla flyktingstatus eller vägra att bevilja sådan status om det föreligger en fara för deras säkerhet eller en samhällsfara.

2. Denna möjlighet, som motiveras av medlemsstaternas önskan att kunna vidta åtgärder mot flyktingar som utgör ett hot mot deras säkerhet eller samhälle, men som inte kan utvisas, har kritiserats för att inte överensstämmer med de skäl till undantag och upphörande som anges i artikel 1 C–F i konventionen angående flyktingars rättsliga ställning,³ kompletterad genom protokollet angående flyktingars rättsliga ställning⁴ (nedan kallad Genèvekonventionen).

3. I sin dom av den 14 maj 2019, M m.fl. (Återkallande av flyktingstatus),⁵ fann EU-domstolen emellertid att det inte hade framkommit någon omständighet som kunde påverka giltigheten av artikel 14.4–14.6 i direktiv 2011/95/EU mot bakgrund av artikel 78.1 FEUF och artikel 18 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan). För att komma fram till detta avgörande bedömde EU-domstolen bland annat att artikel 14.4 och 14.5 i direktivet inte kan tolkas så, att återkallande av flyktingstatus eller nekandet av denna status inom ramen för det system som inrättas genom nämnda direktiv medför att en tredjelandsmedborgare eller statslös person som uppfyller kraven i artikel 2 d i det direktivet, jämförd med bestämmelserna i kapitel III i detta, förlorar sin ställning som flykting, i den mening som avses i artikel 2 d i direktivet och artikel 1 A i Genèvekonventionen.⁶

4. Till följd av domen M m.fl. (Återkallande av flyktingstatus) har EU-domstolen nu, i förevarande begäranden om förhandsavgörande, ombetts precisera villkoren för när medlemsstaterna får besluta att återkalla flyktingstatus.

5. Dessa begäranden om förhandsavgörande avser närmare bestämt tolkningen av artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 samt av artiklarna 5, 6, 8 och 9 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/115/EG av den 16 december 2008 om gemensamma normer och förfaranden för återvändande av tredjelandsmedborgare som vistas olagligt i medlemsstaterna.⁷

6. När det gäller mål C-663/21 har begäran om förhandsavgörande framställts i ett mål mellan AA, en tredjelandsmedborgare, och Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl (Federala myndigheten för invandring och asyl, Österrike) (nedan kallad Bundesamt), angående dess beslut att återkalla AA:s status som flykting, att vägra att bevilja honom status som subsidiärt skyddsbehövande eller bevilja uppehållstillstånd med hänsyn till särskilda överväganden, att anta ett beslut om hans återvändande jämte ett förbud mot att vistas i landet, att fastställa en frist för frivillig avresa och att slå fast att han inte kan utvisas.

² EUT L 337, 2011, s. 9. Detta direktiv är en omarbetning av rådets direktiv 2004/83/EG av den 29 april 2004 om miniminormer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer skall betraktas som flyktingar eller som personer som av andra skäl behöver internationellt skydd samt om dessa personers rättsliga ställning och om innehållet i det beviljade skyddet (EUT L 304, 2004, s. 12, och rättelser i EUT L 204, 2005, s. 24 och EUT L 278, 2011, s. 13).

³ Undertecknades i Genève den 28 juli 1951 (Förenade nationernas fördragssamling, volym 189, s. 150, nr 2545 (1954)) och trädde i kraft den 22 april 1954.

⁴ Antogs i New York den 31 januari 1967 och trädde i kraft den 4 oktober 1967. Se Janku, L., (*In*)*Compatibility of Article 14 (4) and (6) of the Qualification Directive with the 1951 Refugee Convention*, anförande vid Nordic Asylum Law Seminar den 29 och 30 maj 2017, vilket finns tillgängligt på följande internetadress: http://mhi.hi.is/sites/mhi.hi.is/files/nalsfiles/4/nals_paper_janku.pdf.

⁵ C-391/16, C-77/17 och C-78/17, nedan kallad dom M m.fl. (Återkallande av flyktingstatus), EU:C:2019:403.

⁶ Se dom M m.fl. (Återkallande av flyktingstatus) (punkt 97).

⁷ EUT L 348, 2008, s. 98.

7. När det gäller mål C-8/22 har begäran om förhandsavgörande framställts i ett mål mellan XXX, en tredjelandsmedborgare, och Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides (Generalkommissariatet för flyktingar och statslösa, Belgien) (nedan kallat generalkommissariatet) angående det sistnämndas beslut att återkalla klagandens flyktingstatus.

8. De frågor som har ställts av Verwaltungsgerichtshof (Högsta förvaltningsdomstolen, Österrike) (mål C-663/21) och av Conseil d'État (Högsta förvaltningsdomstolen, Belgien) (mål C-8/22) kompletterar och överlappar varandra till viss del, vilket är anledningen till att jag kommer att behandla dem gemensamt i förevarande förslag till avgörande. I de frågorna ombeds EU-domstolen i synnerhet klargöra villkoren för när flyktingstatus får återkallas med tillämpning av artikel 14.4 b i direktiv 2011/95.

9. I denna artikel föreskrivs att "[m]edlemsstater får återkalla, upphäva eller vägra att förnya status som beviljats en flykting av ett regeringsorgan, ett förvaltningsrättsligt organ, en domstol eller ett domstolsliknande organ om ... vederbörande utgör en samhällsfara i medlemsstaten i fråga med hänsyn till att han eller hon genom en lagakraftvunnen dom har dömts för ett synnerligen allvarligt brott".

10. Detta skäl till återkallande av flyktingstatus bygger direkt på ordalydelsen i artikel 33.2 i Genèvekonventionen, där det anges att principen om non-refoulement inte kan åberopas av en flykting som "utgör en samhällsfara i [det land där vederbörande befinner sig] med hänsyn till att han eller hon genom en lagakraftvunnen dom har dömts för ett synnerligen allvarligt brott". Samma undantag från principen om non-refoulement återfinns i artikel 21.2 i direktiv 2011/95.⁸

11. I förevarande förslag till avgörande kommer jag först att försvara en tolkning som innebär att artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 innehåller två kumulativa villkor för att en medlemsstat ska kunna återkalla flyktingstatus. I detta hänseende kommer jag att förklara varför jag anser att en lagakraftvunnen dom för ett synnerligen allvarligt brott utgör ett nödvändigt men inte tillräckligt villkor för att en medlemsstat ska få återkalla en sådan status.

12. Jag kommer därefter att förklara varför jag anser att den fara som den dömda personen utgör, vid den tidpunkt då ett beslut om återkallande av flyktingstatus fattas, måste vara verklig, aktuell samt tillräckligt allvarlig för samhället i medlemsstaten i fråga.

13. Avslutningsvis kommer jag att påpeka att ett beslut om återkallande av flyktingstatus, enligt min mening, måste iaktta proportionalitetsprincipen och, mer allmänt, den berörda personens grundläggande rättigheter, såsom de garanteras i stadgan.

14. I mål C-663/21 ställs ytterligare en fråga rörande tolkningen av direktiv 2008/115. Den avser, i huvudsak, huruvida ett beslut om återvändande ska fattas när den berörda tredjelandsmedborgaren inte kan utvisas till sitt ursprungsland. Jag kommer att utgå från EU-domstolens senaste praxis när jag föreslår att den frågan besvaras nekande.

⁸ Se dom M m.fl. (Återkallande av flyktingstatus) (punkt 93).

II. Bakgrund till de nationella målen och tolkningsfrågorna

A. Mål C-663/21

15. AA reste olovligen in i Österrike den 10 december 2014 och ansökte samma dag om internationellt skydd. Han beviljades flyktingstatus genom Bundesamts beslut av den 22 december 2015.

16. Den 22 mars 2018 dömdes AA till fängelse i ett år och tre månader samt till 180 dagsböter för brotten olaga hot, skadegörelse, olaglig narkotikaanvändning och narkotikahandel. Den 14 januari 2019 dömdes AA till tre månaders fängelse för misshandel och olaga hot. Den 11 mars 2019 dömdes han till sex månaders fängelse för försök till misshandel och olaga hot. Alla dessa frihetsberövande straff omvandlades till villkorliga straff.

17. Den 13 augusti 2019 ådömdes AA böter för att han uppträtt aggressivt mot ett offentligt tillsynsorgan.

18. Genom beslut av den 24 september 2019 återkallade Bundesamt AA:s flyktingstatus och beslutade att han inte skulle beviljas status som subsidiärt skyddsbehövande eller uppehållstillstånd med hänsyn till särskilda överväganden. Bundesamt fastställde även att ett beslut om återvändande samt inreseförbud skulle antas beträffande honom och att en frist för frivillig avresa skulle fastställas. Bundesamt angav dock samtidigt att AA inte fick utvisas till Syrien.

19. AA överklagade Bundesamts beslut av den 24 september 2019 till Bundesverwaltungsgericht (Federala förvaltningsdomstolen, Österrike). Han förklarade senare att han återkallade sitt överklagande såvitt avser den del av beslutet där det fastställdes att han inte fick utvisas.

20. Den 16 juni och den 8 oktober 2020 dömdes AA till fängelsestraff på fyra respektive fem månader, utan att de tidigare villkorliga domarna upphävdes.

21. Genom dom av den 28 maj 2021 upphävde Bundesverwaltungsgericht (Federala förvaltningsdomstolen) Bundesamts beslut av den 24 september 2019. Den domstolen bedömde att fyra villkor skulle vara uppfyllda för att flyktingstatus ska kunna återkallas, nämligen att flyktingen har begått ett synnerligen allvarligt brott, att vederbörande har dömts genom lagkraftvunnen dom och utgör en samhällsfara samt att det allmänna intresset av att flyktingens vistelse avslutas väger tyngre än dennes intresse av att fortsatt åtnjuta den mottagande statens skydd.

22. Bundesverwaltungsgericht (Federala förvaltningsdomstolen) fann att de tre första villkoren var uppfyllda beträffande AA, men att det fjärde villkoret förutsatte en avvägning mellan Republiken Österrikes och AA:s intressen, med beaktande av vilka slags åtgärder som AA skulle hotas av om det internationella skyddet återkallades samt omfattningen av dessa. Eftersom AA skulle riskera att torteras eller dödas om han återvände till sitt ursprungsland, fann denna domstol att hans intressen vägde tyngre än Republiken Österrikes och att hans flyktingstatus inte skulle återkallas.

23. Bundesamt överklagade denna dom till Verwaltungsgerichtshof (Högsta förvaltningsdomstolen).

24. Till stöd för sitt överklagande har Bundesamt gjort gällande att den rättspraxis från Verwaltungsgerichtshof (Högsta förvaltningsdomstolen) där ovannämnda fjärde villkor fastställs, har utvecklats i en situation som inte kan jämföras med den här aktuella. En utvisning till ursprungslandet är nämligen inte längre tillåten om personen i fråga skulle drabbas av konsekvenser som innebär ett åsidosättande av artikel 2 eller artikel 3 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (nedan kallad Europakonventionen).⁹ Den intresseavvägning som nämnda domstol genomförde är därför inte nödvändig, eftersom personen i fråga är skyddad mot avlägsnande till följd av ett beslut om att utvisning inte är möjligt. Enligt Bundesamt skulle en sådan intresseavvägning dessutom kunna undergräva trovärdigheten hos det skyddssystem som föreskrivs i unionsrätten i enlighet med Genèvekonventionen.

25. Mot bakgrund av Bundesamts argument vill den hänskjutande domstolen få klarhet i huruvida det är nödvändigt, vid tillämpningen av artikel 14.4 b i direktiv 2011/95, att göra en avvägning mellan de aktuella intressena, efter det att det har konstaterats att personen i fråga har dömts för ett synnerligen allvarligt brott genom en lagakraftvunnen dom och utgör en samhällsfara. Den hänskjutande domstolen har bland annat angett, på grundval av de argument som Bundesamt har framfört vid den,¹⁰ att en sådan avvägning skulle kunna avfärdas med hänvisning till att artikel 14.4 b i direktivet syftar till att återkalla flyktingstatus för personer som inte har visat sig värdiga att få behålla denna status på grund av deras omfattande brottslighet och den samhällsfara som de följaktligen utgör.

26. Den hänskjutande domstolen har dessutom påpekat att ett återkallande av flyktingstatus inte under några omständigheter innebär att hänsyn får tas till behovet av att förhindra den fara som följer av en person som ägnar sig åt omfattande brottslighet, eftersom det skulle vara otillåtet att utvisa den personen på grund av principen om non-refoulement.

27. Med stöd av doktrinen och uttalandena från Europeiska stödkontoret för asylfrågor (Easo) har den hänskjutande domstolen angett att det finns skilda uppfattningar om huruvida det är nödvändigt att göra en intresseavvägning mellan den samhällsfara som den berörda tredjelandsmedborgaren utgör och de risker som ett återvändande till ursprungslandet innebär för den medborgaren. Den hänskjutande domstolen har även understrukit att österrikisk rättspraxis förefaller vara ensam i sitt slag i Europeiska unionen i detta avseende och att den kan medföra att nämnda medborgares flyktingstatus inte kan återkallas.

28. Den hänskjutande domstolen har dessutom påpekat att det i österrikisk rätt föreskrivs att ett beslut om återvändande ska antas, i förekommande fall tillsammans med ett inreseförbud, i fall där det internationella skyddet har återkallats men det inte är tillåtet att utvisa personen till ursprungslandet. En tredjelandsmedborgare får således uppehålla sig i Österrike så länge som vederbörande inte kan avlägsnas, utan att vistelsen för den skall är laglig.

29. En sådan praxis kan anses strida mot direktiv 2008/115, särskilt i den mån som den medför att ett beslut om återvändande antas som tills vidare är fullkomligt verkningslöst, eftersom det anses vara otillåtet att avlägsna den berörda tredjelandsmedborgaren fram till dess att det föreligger ett

⁹ Undertecknad i Rom den 4 november 1950.

¹⁰ Bundesamt har bland annat hänvisat till domen av den 9 november 2010, B och D (C-57/09 och C-101/09, EU:C:2010:661). I den domen fann EU-domstolen dels att ett beslut att inte bevilja flyktingstatus med tillämpning av artikel 12.2 b eller c i direktiv 2004/83 inte förutsätter att den berörda personen utgör en befintlig fara för den mottagande medlemsstaten (punkt 105), dels att någon proportionalitetsprövning inte krävs i det enskilda fallet för att anta ett sådant beslut (punkt 111).

eventuellt motsatt beslut av vilket det framgår att avlägsnande tillåts. Den hänskjutande domstolen vill i detta sammanhang bland annat få klarhet gällande innebörden av domen av den 3 juni 2021 i målet *Westerwaldkreis*.¹¹

30. Mot denna bakgrund har *Verwaltungsgerichtshof* (Högsta förvaltningsdomstolen) beslutat att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:

- ”1) Är en intresseavvägning, såsom ett självständigt kriterium, nödvändig vid bedömningen av frågan huruvida flyktingstatus som en behörig myndighet redan har beviljat får återkallas på grundval av det skäl som anges i artikel 14.4 b i [direktiv 2011/95], vilken innebär att det för ett återkallande krävs att det allmänna intresset av ett återvändande väger tyngre än flyktingens intressen av fortsatt skydd från den mottagande staten, varvid brottets klandervärdhet och den potentiella faran för allmänheten ska avvägas mot utlänningsens skyddsbehov, med beaktande av vilka slags åtgärder denne hotas av och deras omfattning?
- 2) Utgör bestämmelserna i [direktiv 2008/115], särskilt artiklarna 5, 6, 8 och 9 i detta direktiv, hinder för ett nationellt rättsläge, där ett beslut om återvändande kan antas vad gäller en tredjelandsmedborgare vars hittillsvarande uppehållsrätt har upphört på grund av återkallandet av dennes flyktingstatus, även om det redan vid tidpunkten för antagandet av beslutet om återvändande står klart att ett avlägsnande tillsvidare inte kan tillåtas på grund av principen om non-refoulement och detta även har fastställts genom ett lagakraftvunnet beslut?”

31. Den österrikiska, den belgiska, den tjeckiska, den tyska och den nederländska regeringen samt Europeiska kommissionen har inkommit med skriftliga yttranden.

B. Mål C-8/22

32. XXX beviljades flyktingstatus genom generalkommissariatets beslut av den 23 februari 2007.

33. Genom dom av den 20 december 2010 dömde *Cour d'assises de Bruxelles* (Domstolen för grövre brott i Bryssel, Belgien) XXX till fängelse i 25 år.¹²

34. Generalkommissariatet återkallade hans flyktingstatus genom beslut av den 4 maj 2016.

35. XXX överklagade det beslutet till *Conseil du contentieux des étrangers* (Utlänningsdomstolen, Belgien).

36. Den domstolen avslog överklagandet genom dom av den 26 augusti 2019, eftersom den ansåg att den fara som XXX utgjorde för samhället följde av att han hade dömts för ett synnerligen allvarligt brott. Det ankom inte på generalkommissariatet i detta sammanhang att visa att XXX utgör en verklig, aktuell samt tillräckligt allvarlig fara för samhället. Det ankom snarare på honom att visa att han inte längre utgör en samhällsfara.

37. XXX överklagade denna dom till *Conseil d'État* (Högsta förvaltningsdomstolen, Belgien) den 26 september 2019.

¹¹ C-546/19, EU:C:2021:432.

¹² Även om beslutet om hänskjutande endast innehåller mycket få uppgifter om de faktiska omständigheterna i det nationella målet, har den belgiska regeringen anfört att XXX, i huvudsak, har dömts för grovt rån och mord.

38. Till stöd för sitt överklagande har han, i huvudsak, hävdats att det ankommer på generalkommissariatet att visa att det föreligger en verklig, aktuell samt tillräckligt allvarlig fara för samhället och att det måste göras en proportionalitetsprövning för att fastställa huruvida den fara som han eventuellt utgör motiverar att hans flyktingstatus återkallas.

39. Mot denna bakgrund har Conseil d'État (Högsta förvaltningsdomstolen) beslutat att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:

- ”1) Ska artikel 14.4 b i [direktiv 2011/95] tolkas så, att en samhällsfara ska anses fastställd enbart till följd av den omständigheten att den utlänning som tillerkänts flyktingstatus har dömts för ett synnerligen allvarligt brott genom en lagakraftvunnen dom, eller ska denna bestämmelse tolkas så, att den omständigheten att utlänningen genom en lagakraftvunnen dom har dömts för ett synnerligen allvarligt brott inte räcker för att visa att det föreligger en samhällsfara?
- 2) Om enbart den omständigheten att utlänningen genom en lagakraftvunnen dom har dömts för ett synnerligen allvarligt brott inte räcker för att visa att det föreligger en samhällsfara, ska artikel 14.4 b i [direktiv 2011/95] tolkas så, att medlemsstaten måste visa att utlänningen sedan den fällande domen meddelades fortsätter att utgöra en samhällsfara? Ska medlemsstaten visa att denna fara är verklig och aktuell eller räcker det att det föreligger en potentiell fara? Ska artikel 14.4 b i [direktivet], i sig eller jämförd med proportionalitetsprincipen, tolkas så, att det enligt denna bestämmelse endast är möjligt att återkalla flyktingstatus om detta återkallande är proportionerligt och faran som den som har erhållit denna status utgör är tillräckligt allvarlig för att motivera en sådan återkallelse?
- 3) Om medlemsstaten inte behöver visa att utlänningen sedan den fällande domen meddelades fortsätter att utgöra en samhällsfara och att denna fara är verklig, aktuell samt tillräckligt allvarlig för att flyktingstatus ska återkallas, ska då artikel 14.4 b i [direktiv 2011/95] tolkas så, att den innebär att samhällsfaran i princip är styrkt när den utlänning som beviljats flyktingstatus har dömts för ett synnerligen allvarligt brott genom en lagakraftvunnen dom, men att utlänningen kan inge bevisning för att vederbörande inte (längre) utgör en sådan fara?”

40. XXX, den belgiska och den nederländska regeringen samt kommissionen har inkommit med skriftliga yttranden.

41. XXX, den belgiska och den nederländska regeringen samt kommissionen avgav muntliga yttranden vid den för de båda målen gemensamma förhandlingen den 10 november 2022, varvid de besvarade de frågor som EU-domstolen ställt till dem.

III. Bedömning

A. *Tolkningen av artikel 14.4 b i direktiv 2011/95*

42. Vad gäller tolkning av artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 avser den rättsliga diskussionen i förevarande mål flera frågor.

43. För det första, ska denna bestämmelse anses uppställa två kumulativa villkor för att en medlemsstat ska kunna återkalla flyktingstatus, nämligen dels att det föreligger en lagakraftvunnen dom för ett synnerligen allvarligt brott, dels att det ska visas att den dömda personen utgör en samhällsfara i medlemsstaten i fråga?

44. För det andra och för det fall den första frågan besvaras jakande, vilka är kännetecknen för en sådan samhällsfara? Måste en medlemsstat i synnerhet visa att tredjelandsmedborgaren i fråga fortsätter att utgöra en samhällsfara sedan den fällande domen? Måste det dessutom, i likhet med vad EU-domstolen har slagit fast vad gäller andra unionsrättsliga bestämmelser, vara fråga om en verklig, aktuell samt tillräckligt allvarlig fara?

45. För det tredje, måste en medlemsstats beslut att återkalla flyktingstatus med tillämpning av artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 vara förenligt med proportionalitetsprincipen? Om så är fallet, vilka omständigheter ska avvägningen göras mellan? Ska den behöriga myndigheten närmare bestämt göra en avvägning mellan den mottagande medlemsstatens intresse av att skydda sitt samhälle och den aktuella tredjelandsmedborgarens intresse av fortsatt skydd i den medlemsstaten?

46. Innan jag går in på dessa olika frågor kommer jag att göra några inledande anmärkningar avseende villkoret om en lagakraftvunnen dom för ett synnerligen allvarligt brott.

1. Inledande anmärkningar avseende villkoret om en lagakraftvunnen dom för ett synnerligen allvarligt brott

47. Ingen av de frågor som de hänskjutande domstolarna har ställt rör innebörden av att den berörda tredjelandsmedborgaren ”genom en lagakraftvunnen dom [ska ha] dömts för ett synnerligen allvarligt brott”. Denna fråga har däremot direkt tagits upp i målet *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (C-402/22)*, som för närvarande är anhängigt vid EU-domstolen, på initiativ av Raad van State (Högsta förvaltningsdomstolen, Nederländerna). Det målet kommer att utgöra en lämplig ram för att avgränsa detta villkor,¹³ och därför kommer jag här att begränsa mig till att lämna följande anmärkningar, som motiveras av skillnaden mellan de fällande domar som har meddelats i förevarande mål.

48. Mål C-663/21 gäller en tredjelandsmedborgare vars flyktingstatus har återkallats efter det att han har dömts till flera villkorliga fängelsestraff för olika brott. Mål C-8/22 rör däremot en tredjelandsmedborgare vars flyktingstatus har återkallats efter det att han har dömts till fängelse i 25 år för olika brott, bland annat ett mord.

49. Intuitivt och med förbehåll för att begreppet ”dom för ett synnerligen allvarligt brott” behöver undersökas närmare, förefaller ett fängelsestraff med samma varaktighet och för samma brott som de i mål C-8/22 omfattas av den definitionen eller, i vart fall, inte uppenbart falla utanför dess tillämpningsområde.

¹³ Det ska bland annat fastställas huruvida de villkor och förutsättningar som ska beaktas för att konstatera att en person har begått ett ”allvarligt brott”, i den mening som avses i artikel 17.1 b i direktiv 2011/95, också är relevanta för att avgöra huruvida en person har begått ett ”synnerligen allvarligt brott”, i den mening som avses i artikel 14.4 b i det direktivet. Se, gällande tolkningen av artikel 17.1 b i direktiv 2011/95, dom av den 13 september 2018, Ahmed (C-369/17, EU:C:2018:713).

50. I mål C-663/21 är det däremot tveksamt huruvida flera villkorliga fängelsestraff för brott varav inget, separat betraktat, kan kvalificeras som ett ”synnerligen allvarligt brott”, uppfyller det villkor som anges i artikel 14.4 b i direktiv 2011/95. Detta ger bland annat upphov till frågan huruvida det synnerliga allvar som krävs i den bestämmelsen kan uppnås genom den samlade effekten av flera brott.

51. Jag kommer här inte att behandla dessa frågor som inte har diskuterats inom ramen för förevarande mål, utan kommer endast att uppmärksamma de hänskjutande domstolarna på det faktum att de, när de rättar sig efter de svar som EU-domstolen kommer att ge på deras frågor, inte får underlåta att först kontrollera huruvida det föreligger en fällande dom för ett ”synnerligen allvarligt brott”, i den mening som avses i artikel 14.4 b i direktiv 2011/95. Det är i själva verket en förutsättning för att kunna utnyttja den möjlighet att återkalla flyktingstatus som föreskrivs i den bestämmelsen.

52. Men är en sådan omständighet för den skull tillräcklig för att kunna tillämpa denna möjlighet till återkallande? För att besvara denna fråga krävs ett klagörande av det befintliga sambandet, vid tillämpningen av artikel 14.4 b i direktiv 2011/95, mellan en lagakraftvunnen dom för ett synnerligen allvarligt brott och förekomsten av en samhällsfara, för att det ska kunna fastställas huruvida det rör sig om två kumulativa villkor eller inte.

2. Sambandet mellan en lagakraftvunnen dom för ett synnerligen allvarligt brott och förekomsten av en samhällsfara

53. Genom sin första och tredje fråga i mål C-8/22 vill den hänskjutande domstolen, i huvudsak, få klarhet i huruvida artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 ska tolkas så, att det skäl till återkallande av flyktingstatus som föreskrivs i den bestämmelsen får tillämpas när det är fastställt att personen i fråga har dömts genom en lagakraftvunnen dom för ett synnerligen allvarligt brott, utan att det, som ett separat villkor, måste kontrolleras huruvida personen utgör en samhällsfara i den medlemsstat där vederbörande befinner sig.

54. För dessa frågor måste det fastställas huruvida förhållandet mellan de två omständigheterna, dels den fällande domen för ett synnerligen allvarligt brott, dels förekomsten av en samhällsfara i medlemsstaten i fråga, utgör ett automatiskt orsakssamband, vilket innebär att den första omständigheten nödvändigtvis involverar den andra, eller huruvida det rör sig om två omständigheter som måste bevisas var för sig, även om de har samband med varandra.

55. Ska artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 med andra ord anses uppställa ett enda villkor för återkallande av flyktingstatus, nämligen att samhällsfaran följer enbart av den omständigheten att den utlänning som tillerkänts flyktingstatus genom en lagakraftvunnen dom har dömts för ett synnerligen allvarligt brott? Eller ska den bestämmelsen anses uppställa två villkor för ett sådant återkallande, så att en medlemsstat inte bara måste bevisa att det föreligger en lagakraftvunnen dom för ett synnerligen allvarligt brott, utan även att flyktingen utgör en fara för dess samhälle?

56. Det förefaller råda skilda uppfattningar mellan medlemsstaterna på denna punkt. Vissa anser att en fällande dom för ett synnerligen allvarligt brott under alla omständigheter räcker för att personen i fråga ska anses utgöra en samhällsfara. Andra anser att det även ska fastställas att en

sådan fara föreligger som ett separat villkor.¹⁴

57. I likhet med kommissionen anser jag att även om en lagakraftvunnen dom för ett synnerligen allvarligt brott är ett nödvändigt villkor, räcker den inte för att kunna återkalla flyktingstatus med tillämpning av artikel 14.4 b i direktiv 2011/95.¹⁵ Ur denna synvinkel ska det även undersökas och fastställas huruvida personen i fråga utgör en samhällsfara i den medlemsstat där vederbörande befinner sig. I den bestämmelsen föreskrivs således två villkor som, även om de är konnexa, är separata och ska uppfyllas samtidigt. En lagakraftvunnen dom för ett synnerligen allvarligt brott är således både ett villkor för att en samhällsfara ska föreligga, i enlighet med nämnda bestämmelse, och en relevant omständighet som ska beaktas vid bedömningen av den faran. Den fällande domen utgör dock inte den enda omständighet som ska beaktas vid en sådan bedömning, vilket jag kommer att förklara nedan.

58. En sådan tolkning vinner, enligt min mening, stöd av ordalydelsen i artikel 14.4 b i direktiv 2011/95.

59. Även om skillnader finns mellan språkversionerna,¹⁶ ger denna bestämmelse uttryck för tanken att personen i fråga inte bara måste ha dömts för ett synnerligen allvarligt brott, utan att det också måste vara fastställt att det finns ett samband mellan det brott för vilket den personen har dömts och den fara som personen utgör. Nämnda person måste således utgöra en fara på grund av det brott som vederbörande har begått.¹⁷

60. Den samhällsfara som krävs enligt artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 är således inte fastställd om den grundar sig på påståenden om brott som personen i fråga har begått eller om dennes allmänna beteende som inte har gett upphov till någon lagakraftvunnen dom för ett synnerligen allvarligt brott.

61. Såsom EU-domstolen har angett när det gäller motsvarande skäl i artikel 21.2 i direktiv 2004/83, som möjliggör avvisning av en flykting, ska artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 anses uppställa strikta villkor för återkallande av flyktingstatus, i synnerhet då endast en flykting som genom en lagakraftvunnen dom har dömts för ett ”synnerligen allvarligt brott” kan anses utgöra en ”samhällsfara i medlemsstaten i fråga”.¹⁸ Dessa strikta villkor står i proportion till de betydande konsekvenserna av att flyktingstatus återkallas, nämligen att personen i fråga inte längre åtnjuter alla de rättigheter och förmåner som anges i kapitel VII i detta direktiv, eftersom de är hänförliga till denna status.¹⁹

¹⁴ Se, bland annat, kommissionens rapport *Evaluation of the application of the recast Qualification Directive (2011/95/EU)*, 2019, s. 135, tillgänglig på följande internetadress:
<https://www.statewatch.org/media/documents/news/2019/feb/eu-ceas-qualification-directive-application-evaluation-1-19.pdf>.

¹⁵ Se, för ett liknande resonemang, Kraft, I., *Article 14, Revocation of, ending of or refusal to renew refugee status*, i Hailbronner, K. och Thym, D., *EU Immigration and Asylum Law: A Commentary*, 2:a upplagan, C.H. Beck, München, 2016, s. 1225–1233, särskilt s. 1231.

¹⁶ Se, exempelvis, den tyska, den nederländska och den finska versionen, där det anges att den aktuella flyktingen utgör en samhällsfara i medlemsstaten i fråga ”eftersom vederbörande” genom en lagakraftvunnen dom har dömts för ett synnerligen allvarligt brott.

¹⁷ Se, särskilt, Easo, *Analyse juridique, Fin de la protection internationale: articles 11, 14, 16 och 19 de la Directive Qualification (2011/95/EU)*, 2018, s. 53, tillgänglig på följande internetadress:
https://euaa.europa.eu/sites/default/files/ending-international-protection_fr.pdf.

¹⁸ Se dom av den 24 juni 2015, T. (C-373/13, nedan kallad dom T., EU:C:2015:413, punkt 72).

¹⁹ Se dom M m.fl. (Återkallande av flyktingstatus) (punkt 99). I synnerhet medför tillämpningen av artikel 14.4 eller 14.5 i direktiv 2011/95 bland annat att den berörda personen berövas det uppehållstillstånd som artikel 24 i direktivet kopplar till flyktingstatusen i den mening som avses i direktivet (punkt 103). En flykting som omfattas av en åtgärd som vidtas med stöd av artikel 14.4 eller 14.5 i direktiv 2011/95 får således betraktas som någon som inte har eller inte längre har laglig hemvist i den berörda medlemsstaten (punkt 104). Såsom uttryckligen föreskrivs i artikel 14.6 i nämnda direktiv åtnjuter emellertid denna person – eller fortsätter att åtnjuta – ett antal rättigheter som föreskrivs i Genèvekonventionen, vilket bekräftar att personen har eller behåller sin ställning som flykting i den mening som bland annat avses i artikel 1 A i nämnda konvention, trots att flyktingstatus återkallas eller inte beviljas (punkt 99).

62. Det faktum att det finns ett samband mellan de båda omständigheter som anges i artikel 14.4 b i nämnda direktiv betyder emellertid inte, enligt min mening, att förekomsten av en samhällsfara under alla omständigheter ska anses följa automatiskt av en fällande dom för ett synnerligen allvarligt brott, vilket innebär att det därmed är onödigt att påvisa en sådan fara.

63. Oavsett språkversion och hur sambandet mellan en lagkraftvunnen dom för ett synnerligen allvarligt brott och förekomsten av en samhällsfara uttrycks i dessa konstaterar jag, på grund av det faktum att båda dessa omständigheter anges i bestämmelsen, att unionslagstiftaren därmed har föreskrivit att två kumulativa villkor ska vara uppfyllda för att flyktingstatus ska få återkallas. Om samhällsfara inte utgör ett självständigt villkor skulle lagstiftaren, logiskt sett, godta att flyktingstatus återkallas enbart på grundval av en fällande dom för ett synnerligen allvarligt brott.²⁰

64. Detta är för övrigt exakt vad nämnda lagstiftare har gjort genom att bland skälen till undantag från flyktingstatus ange förövande av ett ”grovt icke-politiskt brott” i artikel 12.2 b i direktiv 2011/95 och, bland skälen till undantag från subsidiärt skydd, ange förövande av ett ”allvarligt brott” i artikel 17.1 b i det direktivet. Jag vill även påpeka att bland skälen till undantag från subsidiärt skydd utgör synnerliga skäl för att anse att personen i fråga ”utgör en fara för samhället eller säkerheten i den medlemsstat där han eller hon befinner sig” ett separat och fristående skäl till undantag.

65. Av den särskilda ordalydelsen i artikel 14.4 b i direktiv 2011/95, jämförd med dessa bestämmelser, drar jag slutsatsen att en samhällsfara inte kan anses följa automatiskt, under alla omständigheter, av en fällande dom för ett synnerligen allvarligt brott, utan att det särskilda omnämmandet av att personen i fråga ska utgöra en samhällsfara skulle bli överflödigt.

66. I motsats till vad den belgiska regeringen har hävdats innebär inte den tolkning som stöder förekomsten av två kumulativa villkor att det andra skälet till återkallande av flyktingstatus som anges i artikel 14.4 a i direktiv 2011/95 förlorar sin ändamålsenliga verkan, om det finns skälig anledning att betrakta en flykting som ”en fara för säkerheten i den medlemsstat där han eller hon befinner sig”. Det skälet har i själva verket ett eget tillämpningsområde, enligt min mening, eftersom det omfattar en medlemsstats såväl inre som yttre säkerhet. Den allmänna säkerheten kan påverkas av ett hot mot väsentliga offentliga institutioners och tjänsters funktionssätt samt befolkningens överlevnad, av risken för en allvarlig störning i de yttre förbindelserna eller av den fredliga samexistensen mellan folken samt av ett hot mot militära intressen.²¹ En fara för

²⁰ Såsom kommissionen med rätta har påpekat ska den uttryckliga hänvisningen till en samhällsfara i medlemsstaten i fråga, i ordalydelsen i artikel 14.4 b i direktiv 2011/95, inte ses som ett rent överflödigt omnämmande, utan som ett villkor som även det måste vara uppfyllt.

²¹ Se, analogt, när det gäller artikel 24.1 i direktiv 2004/83, dom T. (punkt 78 och där angiven rättspraxis). Det förefaller även relevant att beakta den tolkning som gjorts av begreppet ”fara för samhället i det land” där flyktingen befinner sig i den mening som avses i artikel 33.2 i Genèvekonventionen. Denna bestämmelse har nämligen inspirerat formuleringen av såväl artikel 14.4 a i direktiv 2011/95 som artikel 21.2 a i samma direktiv. Enligt kommentaren till denna konvention som offentliggjordes år 1997 av enheten för internationellt skydd vid FN:s flyktingkommissariat (HCR), tillgänglig på följande internetadress: <https://www.unhcr.org/3d4ab5fb9.pdf>, åberopas ”begreppet ’nationell säkerhet’ eller ’landets säkerhet’ mot gärningar av en viss allvarlighetsgrad vilka direkt eller indirekt strider mot författningen (regeringen), mot den territoriella integriteten och suveräniteten, eller mot respekten för det berörda landets yttre gränser” (fritt översatt) (s. 140).

säkerheten i en medlemsstat, i den mening som avses i artikel 14.4 a i direktiv 2011/95, skiljer sig således från den samhällsfara i en medlemsstat som avses i artikel 14.4 b i det direktivet och som i högre grad hänför sig till upprätthållandet av allmän ordning i medlemsstaten i fråga²².

67. Den tolkningen att den behöriga myndigheten inte enbart ska beakta en tidigare fällande dom för att kunna återkalla flyktingstatus med tillämpning av den bestämmelsen stöds, enligt min mening, av behovet av att tillämpa en strikt tolkning därav, mot bakgrund av syftet med direktiv 2011/95.

68. Såsom anges i skäl 12 är syftet med direktivet i själva verket dels att garantera att medlemsstaterna tillämpar gemensamma kriterier för att fastställa vilka personer som har ett verkligt behov av internationellt skydd, dels att garantera att en miniminivå av förmåner är tillgänglig för dessa personer i samtliga medlemsstater.

69. Flyktingstatus ska beviljas en person om vederbörande uppfyller de miniminormer som fastställs i unionsrätten. Enligt artikel 13 i direktiv 2011/95 ska medlemsstaterna således bevilja en tredjelandsmedborgare eller en statslös person flyktingstatus om han eller hon kan betraktas som flykting enligt kapitlen II och III i det direktivet.

70. I artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 anges emellertid ett skäl till återkallande av flyktingstatus som utgör ett undantag till den allmänna regeln i artikel 13 i direktivet och som begränsar de rättigheter och förmåner som anges i kapitel VII i detta. Detta skäl till återkallande ska därför tolkas restriktivt, enligt min mening, vilket innebär att det endast kan tillämpas om den behöriga myndigheten bevisar dels att den berörda tredjelandsmedborgaren genom en lagakraftvunnen dom har dömts för ett synnerligen allvarligt brott, dels att medborgaren utgör en samhällsfara i den medlemsstat där vederbörande befinner sig.

71. Enligt min uppfattning förefaller en sådan tolkning även vara i linje med tolkningen av artikel 33.2 i Genèvekonventionen, där det bland annat föreskrivs att principen om non-refoulement inte kan åberopas av en flykting ”vilken, med hänsyn till att han genom lagakraftvägande dom har dömts för synnerligen grovt brott, utgör en samhällsfara i [det land där han befinner sig]”. Jag vill i detta hänseende påpeka att även om denna sistnämnda bestämmelse har ett annat syfte, eftersom den föreskriver undantag till principen om non-refoulement, står det klart att den har varit källan till de skäl till återkallande av flyktingstatus som unionslagstiftaren har angett i artikel 14.4 i direktiv 2011/95. Enligt min mening förefaller det därför lämpligt att beakta tolkningen av artikel 33.2 i denna konvention som, såsom det framgår av skälen 4, 23 och 24 i direktiv 2011/95, är grundstenen i det folkrättsliga systemet för skydd av flyktingar.²³

²² Tolkningen av Genèvekonventionen kan här än en gång vara behjälplig för att avgränsa begreppet ”samhällsfara” i en medlemsstat i den mening som avses i artikel 14.4 b i direktiv 2011/95. Det framgår av den kommentar som citeras i föregående fotnot, vad gäller begreppet motsvarande ”fara för samhället” i det land där flyktingen befinner sig i den mening som avses i artikel 33.2 i denna konvention, att detta begrepp definieras på följande sätt: ”ett hot mot befolkningens fredliga tillvaro i alla dess aspekter. En person anses i detta avseende utgöra en fara för samhället om den förstör kommunikationsmedel, spränger eller bränner bostäder eller andra anläggningar, trakasserar eller utsätter oskyldiga civila för våld, begår inbrott, rån eller kidnappning etcetera, sammanfattningsvis om personen stör eller förstör tillvaron för befolkningen, särskilt om detta sker i stor omfattning, i vilket fall personen blir en verklig samhällsfara” (fritt översatt) (s. 143).

²³ Se, bland annat, dom M m.fl. (Återkallande av flyktingstatus) (punkt 81 och där angiven rättspraxis). Se, även, när det gäller behovet av att tolka bestämmelserna i direktiv 2011/95 med iakttagande av Genèvekonventionen, dom av den 13 september 2018, Ahmed (C-369/17, EU:C:2018:713, punkt 41 och där angiven rättspraxis).

72. Mer allmänt anser jag att, eftersom de situationer som avses i artikel 14.4 och 14.5 i direktiv 2011/95, där medlemsstaterna får återkalla eller vägra att bevilja flyktingstatus, i huvudsak, motsvarar de situationer där medlemsstaterna får avlägsna en flykting enligt artikel 21.2 i det direktivet och artikel 33.2 i Genèvekonventionen, ska de skäl som anges i de bestämmelserna tolkas på samma sätt.

73. Eftersom tolkningen av artikel 33.2 i Genèvekonventionen tycks stödja förekomsten av de två villkor som utgörs dels av en lagakraftätagande dom för synnerligen allvarligt brott, dels förekomsten av en samhällsfara i det land där den berörda flyktingen befinner sig,²⁴ blir jag än mer övertygad om att de motsvarande skälen i såväl artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 som artikel 21.2 b i det direktivet också kräver att dessa två kumulativa villkor är uppfyllda.

74. Av ovanstående följer, enligt min mening, att artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 ska tolkas så, att det skäl till återkallande av flyktingstatus som föreskrivs i den bestämmelsen endast får tillämpas av en medlemsstat om den bevisar dels att personen i fråga genom en lagakraftvunnen dom har dömts för ett synnerligen allvarligt brott, dels att den personen utgör en samhällsfara i medlemsstaten i fråga.

75. Det ska nu preciseras vad som kännetecknar en sådan fara.

3. *Kännetecknen för en samhällsfara*

76. Genom sin andra fråga i mål C-8/22 vill den hänskjutande domstolen, i huvudsak, få klarhet i huruvida artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 ska tolkas så, att det för ett återkallande av flyktingstatus, enligt den bestämmelsen, krävs att det föreligger en verklig, aktuell samt tillräckligt allvarlig samhällsfara i medlemsstaten i fråga.

77. Genom sin fråga till EU-domstolen huruvida den samhällsfara som avses i artikel 14.4 b i det direktivet ska vara verklig, aktuell samt tillräckligt allvarlig, vill den hänskjutande domstolen få det klarlagt huruvida det villkor som EU-domstolen har fastställt i sin rättspraxis om hot mot den allmänna ordningen ska tillämpas på den bestämmelsen.

78. Här avses i synnerhet den rättspraxis där EU-domstolen, i fråga om den fria rörligheten för unionsmedborgare, har fastställt ett villkor som innebär att en unionsmedborgare som har utövat sin rätt till fri rörlighet endast får anses utgöra ett hot mot den allmänna ordningen om vederbörandes personliga uppförande utgör ett verkligt, aktuellt och tillräckligt allvarligt hot som påverkar ett av samhällets grundläggande intressen,²⁵ ett villkor som senare kodifierades i sekundärrätten.²⁶ Villkoret har även tillämpats med avseende på tredjelandsmedborgare som inte är familjemedlemmar till unionsmedborgare. Det har således, vid flera tillfällen, tillämpats med

²⁴ Se *The refugee Convention, 1951: The Travaux préparatoires analysed with a Commentary by Dr Paul Weis*, s. 246, tillgänglig på följande internetadress:
<https://www.unhcr.org/protection/travaux/4ca34be29/refugee-convention-1951-travaux-preparatoires-analysed-commentary-dr-paul.html>.

²⁵ Se, särskilt dom av den 27 oktober 1977, Bouchereau (30/77, EU:C:1977:172, punkterna 28 och 35), och dom av den 19 januari 1999, Calfa (C-348/96, EU:C:1999:6, punkterna 24 och 25).

²⁶ Artikel 27.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier och om ändring av förordning (EEG) nr 1612/68 och om upphävande av direktiven 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG och 93/96/EEG (EUT L 158, 2004, s. 77).

avseende på personer som åtnjuter rättigheter enligt associeringsavtal,²⁷ och sedan i viss mån på varaktigt bosatta,²⁸ samt för att godta att en tidsfrist för frivillig avresa inte beviljas i ett återvändandeförfarande,²⁹ att ett uppehållstillstånd som en flykting beviljats kan återkallas,³⁰ att en asylsökande hålls i förvar,³¹ att ett inreseförbud utfärdas utöver ett beslut om återvändande³² eller för att motivera att en tredjelandsmedborgare hålls i förvar i en fängelseanläggning i avvaktan på avlägsnandet.³³

79. Villkoret att det ska föreligga ett verkligt, aktuellt och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse har däremot förkastats i andra sammanhang, bland annat i fråga om beslut att inte bevilja studenter visering.³⁴

80. Det har således kunnat konstateras att det inte nödvändigtvis, eller uteslutande, är ett individuellt beteende som utgör ett verkligt, aktuellt och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse i den berörda medlemsstaten som åsyftas varje gång unionslagstiftaren hänför sig till begreppet ”risk för den allmänna ordningen” eller ”hot mot den allmänna ordningen” och att det är nödvändigt att beakta de aktuella bestämmelsernas ordalydelse, det sammanhang i vilket bestämmelserna förekommer och de mål som eftersträvas med den lagstiftning i vilken de ingår.³⁵

81. Av denna korta beskrivning av domstolens praxis i fråga om risk för den allmänna ordningen följer att den kan ta olika riktningar beroende på vilka unionsrättsliga bestämmelser som den är ämnad att tolka, med beaktande i varje enskilt fall av de aktuella bestämmelsernas ordalydelse, det sammanhang i vilket bestämmelserna förekommer och det mål som eftersträvas med den lagstiftning i vilken de ingår. Jag anser således att kännetecknen för en samhällsfara måste definieras med hänsyn tagen till den särskilda ordalydelsen i artikel 14.4 b i direktiv 2011/95, det sammanhang i vilket den bestämmelsen ingår och målet med det direktivet. Jag konstaterar vidare att även om närheten mellan de båda riskerna som utgörs dels av en risk för den allmänna ordningen i en medlemsstat, dels av en samhällsfara i den medlemsstaten, motiverar en jämförelse av de kriterier utifrån vilka en sådan risk kan kvalificeras, ersätter inte detta en specifik prövning av artikel 14.4 b i nämnda direktiv genom en ordagrann, kontextuell och ändamålsenlig tolkning.

²⁷ Se, särskilt, dom av den 10 februari 2000, Nazli (C-340/97, EU:C:2000:77, punkterna 57 och 58), dom av den 20 november 2001, Jany m.fl. (C-268/99, EU:C:2001:616, punkt 59), och dom av den 8 december 2011, Ziebell (C-371/08, EU:C:2011:809, punkt 82).

²⁸ Se dom av den 7 december 2017, López Pastuzano (C-636/16, EU:C:2017:949, punkterna 25–28).

²⁹ Se dom av den 11 juni 2015, Zh. och O. (C-554/13, EU:C:2015:377, punkt 60).

³⁰ Se dom T. (punkt 79).

³¹ Se dom av den 15 februari 2016, N. (C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, punkt 67).

³² Se dom av den 16 januari 2018, E (C-240/17, EU:C:2018:8, punkt 49).

³³ Se dom av den 2 juli 2020, Stadt Frankfurt am Main (C-18/19, EU:C:2020:511, punkt 45).

³⁴ Se dom av den 4 april 2017, Fahimian (C-544/15, EU:C:2017:255, punkt 40).

³⁵ Se, i fråga om inresevillkoren för tredjelandsmedborgare enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/399 av den 9 mars 2016 om en unionskodex om gränspassage för personer (kodex om Schengengränserna) (EUT L 77, 2016, s. 1), dom av den 12 december 2019, E.P. (Risk för den allmänna ordningen) (C-380/18, EU:C:2019:1071, punkterna 31–33), samt, i fråga om rätt till familjeåterförening, dom av den 12 december 2019, G.S. och V.G. (Risk för den allmänna ordningen) (C-381/18 och C-382/18, EU:C:2019:1072, punkterna 54 och 55). I sistnämnda dom slog EU-domstolen fast att artikel 6.1 och 6.2 i rådets direktiv 2003/86/EG av den 22 september 2003 om rätt till familjeåterförening (EUT L 251, 2003, s. 12) inte utgör hinder för att de behöriga myndigheterna, av hänsyn till allmän ordning, dels kan avslå en ansökan om inresa och vistelse, som grundar sig på detta direktiv, på grundval av en fällande brottmålsdom som meddelats under en tidigare vistelse i den berörda medlemsstaten, dels kan återkalla ett uppehållstillstånd, som grundar sig på nämnda direktiv, eller avslå en ansökan om förnyelse av ett sådant uppehållstillstånd om den sökande har dömts till ett straff som är av en viss stränghetsgrad i förhållande till vistelsens längd, under förutsättning att denna praxis endast tillämpas om det brott som personen i fråga har dömts för är så allvarligt att det är nödvändigt att hindra den sökande från att vistas inom den berörda medlemsstaten, och att dessa myndigheter gör en sådan individuell bedömning som föreskrivs i artikel 17 i samma direktiv (punkt 70). EU-domstolen konstaterade att nämnda myndigheter för detta ändamål inte behövde visa att den sökandes individuella beteende utgör ett verkligt, aktuellt och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse i den berörda medlemsstaten (punkt 63).

82. Av ordalydelsen i artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 följer i detta hänseende att den samhällsfara som avses i den bestämmelsen måste vara verklig. I bestämmelsen föreskrivs nämligen att personen i fråga ”utgör” en samhällsfara i den medlemsstat där vederbörande befinner sig. Härav följer, såsom kommissionen med rätta har påpekat, att villkoret att en fara ska vara verklig inte innebär att det ska vara säkert att faran kommer att uppstå i framtiden.

83. Det sammanhang i vilket artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 ingår och den ändamålsenliga verkan av villkoret att personen i fråga ska utgöra en samhällsfara innebär dessutom, enligt min mening, att det måste röra sig om en aktuell fara.

84. När det gäller det sammanhang i vilket denna bestämmelse ingår har EU-domstolen redan slagit fast att i systematiken för direktiv 2004/83 beaktas den fara som en flykting eventuellt utgör för den berörda medlemsstaten inte i direktivets artikel 12.2 utan dels i direktivets artikel 14.4 a, enligt vilken denna medlemsstat kan återkalla den status som beviljats en flykting om det bland annat finns skälig anledning att betrakta denne som en fara för säkerheten i nämnda medlemsstat, dels i direktivets artikel 21.2, enligt vilken den mottagande medlemsstaten får avlägsna en flykting om det finns skälig anledning att anta att denne utgör en fara för säkerheten eller utgör en samhällsfara i denna medlemsstat – vilket även följer av artikel 33.2 i Genèvekonventionen.³⁶

85. Enligt min mening finns det dock ingen anledning att anse att artikel 14.4 b i direktiv 2011/95, sett till det direktivets systematik, skiljer sig från artikel 14.4 a och artikel 21.2 i detta, vilka är identiska med de motsvarande bestämmelserna i direktiv 2004/83, beträffande villkoret att personen i fråga ska utgöra en aktuell fara för den medlemsstat där vederbörande befinner sig. En annan tolkning skulle leda till inkonsekvens i tolkningen av dessa olika bestämmelser.

86. Jag anser dessutom att eftersom en fällande dom för ett synnerligen allvarligt brott i sig visar att flyktingen har orsakat en särskilt allvarlig störning för samhället, vilken har gjort det nödvändigt att ålägga straffrättsliga påföljder för det beteende som har gett upphov till denna störning, måste omnämmandet av förekomsten av en samhällsfara i artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 tjäna sitt eget syfte, om den inte ska framstå som överflödig.

87. Den ändamålsenliga verkan av omnämmandet av att personen i fråga ska utgöra en samhällsfara är följaktligen att den behöriga myndigheten måste visa att en person som tidigare dömts för ett synnerligen allvarligt brott, sedan den fällande domen meddelades, fortsätter att utgöra en samhällsfara i den medlemsstat där vederbörande befinner sig, vid den tidpunkt då myndigheten överväger att återkalla dennes flyktingstatus.

88. Av detta följer att en person som är föremål för ett förfarande för återkallande av flyktingstatus måste utgöra en aktuell samhällsfara i den medlemsstat där vederbörande befinner sig vid den tidpunkt då den behöriga domstolen ska fatta sitt beslut.

89. Den logiska följderna av det synnerliga allvar som krävs enligt artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 när det gäller en fällande dom för ett brott är, enligt min mening, att den samhällsfara som är förknippad med den fällande domen i sig måste vara tillräckligt allvarlig, vid den tidpunkt då det beslutas om att återkalla flyktingstatus, för att ett sådant återkallande ska vara motiverat.

³⁶ Se dom av den 9 november 2010, B och D (C-57/09 och C-101/09, EU:C:2010:661, punkt 101).

90. Tillämpningen av villkoret om ett verkligt, aktuellt och tillräckligt allvarligt hot inom ramen för artikel 14.4 b i direktiv 2011/95, förefaller motiverat med tanke på att denna bestämmelse utgör ett undantag till den bestämmelse om beviljande av flyktingstatus som föreskrivs i artikel 13 i det direktivet. Denna karaktär av undantag medför, såsom jag tidigare har påpekat, en strikt tolkning av artikel 14.4 b i nämnda direktiv, vilken är än mer motiverad eftersom direktivets huvudsyfte inte är att förebygga hot mot medlemsstaternas säkerhet, allmänna ordning eller samhälle, utan det som anges i skäl 12.³⁷

91. Tillämpningen av detta villkor kan enligt min mening även härledas från vad EU-domstolen slog fast i dom T., i fråga om återkallande av uppehållstillstånd för personer som innehar flyktingstatus, av tvingande hänsyn till den nationella säkerheten eller den allmänna ordningen. EU-domstolen har i själva verket direkt tillämpat det villkor som följer av dess rättspraxis om den fria rörligheten för unionsmedborgare, i samband med artikel 24.1 i direktiv 2004/83.³⁸ EU-domstolen fann i detta avseende att även om direktiv 2004/38 eftersträvar andra mål än direktiv 2004/83 och även om medlemsstaterna i princip är fria att utifrån nationella behov, vilka kan variera från en medlemsstat till en annan och från en tidsperiod till en annan, bestämma vad hänsynen till allmän ordning och allmän säkerhet kräver, får omfattningen av det skydd som en stat avser att ge sina grundläggande intressen inte variera beroende på den rättsliga ställningen hos den person som skadar dessa intressen.³⁹

92. I den domen fastställde EU-domstolen en gradering mellan de åtgärder som en flykting kan bli föremål för, utifrån hur allvarliga konsekvenserna blir för vederbörande. Att utvisa en flykting, vilket kan få mycket drastiska följder,⁴⁰ utgör således endast en åtgärd som medlemsstaten får vidta som sista utväg när andra åtgärder inte är möjliga eller tillräckliga för att bemöta den fara för den nationella säkerheten och den samhällsfara som flyktingen utgör.⁴¹ Följderna av att uppehållstillståndet återkallas på grund av ett hot mot den allmänna säkerheten eller den allmänna ordningen, med stöd av artikel 24.1 i direktiv 2011/95, blir mindre allvarliga än om flyktingstatus återkallas eller om åtgärden utvisning vidtas som sista utväg.⁴² Enligt EU-domstolen förklarar denna gradering att vissa omständigheter som inte är så allvarliga att de ger medlemsstaterna rätt att, med stöd av artikel 21.2 i det direktivet, fatta ett utvisningsbeslut ändå kan göra det möjligt för medlemsstaterna att med stöd av artikel 24.1 i nämnda direktiv återkalla flyktingens uppehållstillstånd.⁴³

93. Även om det finns skillnader i ordalydelsen mellan den sistnämnda bestämmelsen och artikel 21.2 i direktiv 2011/95, som uppställer kriterier liknande dem som används i artikel 14.4 direktivet,⁴⁴ anser jag att om det måste föreligga ett verkligt, aktuellt och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse för att kunna vidta den åtgärd med mindre allvarliga följder som består i att återkalla flyktingens uppehållstillstånd med tillämpning av artikel 24.1 i

³⁷ Se punkt 68 i förevarande förslag till avgörande.

³⁸ Se dom T. (punkterna 78 och 79).

³⁹ Se dom T. (punkt 77).

⁴⁰ Se dom T. (punkt 72).

⁴¹ Se dom T. (punkt 71).

⁴² Se, i fråga om direktiv 2004/83, dom T. (punkt 74).

⁴³ Se, i fråga om direktiv 2004/83, dom T. (punkt 75).

⁴⁴ I synnerhet hänvisas det både i artikel 14.4 b och i artikel 21.2 b i direktiv 2011/95 till en "samhällsfara" i medlemsstaten i fråga, medan det i artikel 24.1 i det direktivet hänvisas till tvingande hänsyn till bland annat "den allmänna ordningen" i den medlemsstaten. Även om dessa två begrepp inte bör betraktas som identiska, är de små skillnader som finns mellan dem inte tillräckligt stora för att, vid bedömningen, inte jämföra kriterierna för när dessa bestämmelser ska tillämpas.

nämnda direktiv, är det logiskt att i än högre grad kräva att hotet har dessa kännetecken vid antagande av beslut som ger allvarligare följder och som består i att återkalla flyktingstatus eller utvisa personen i fråga.

94. För att avgöra huruvida en person utgör en verklig, aktuell samt tillräckligt allvarlig samhällsfara i medlemsstaten i fråga, ska hänsyn tas till alla faktiska eller rättsliga omständigheter rörande flyktingens situation utifrån vilka det kan fastställas huruvida flyktingens personliga beteende utgör ett sådant hot. Till de omständigheter som i detta avseende är av relevans i ett fall med en flykting som har dömts genom brottmålsdom hör således gärningens art och svårighetsgrad samt den tid som har förflutit sedan gärningen begicks.⁴⁵ Jag anser därför att hänsyn inte bara ska tas den bedömning som har gjorts i brottmålsdomen, som självfallet utgör en mycket viktig del vid bedömningen av den berörda personens farlighet, utan även till den personens beteende under perioden mellan brottmålsdomen och den tidpunkt då det bedöms huruvida en samhällsfara föreligger. Hänsyn ska i detta hänseende tas till den längre eller kortare tid som har förflutit sedan den fällande domen, risken för återfall i brott och personens försök till återanpassning.⁴⁶ Det kan enligt min mening fastställas att det föreligger en verklig, aktuell samt tillräckligt allvarlig samhällsfara om flyktingens beteende vittnar om en fortsatt benägenhet att begå andra gärningar som allvarligt kan skada samhällets grundläggande intressen.

95. Det ska också klargöras att det ankommer på den behöriga myndighet som överväger att återkalla flyktingstatus att bevisa att villkoren i artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 är uppfyllda. Jag ser ingen anledning att inta en annan ståndpunkt även om ordalydelsen i den punkten är mindre tydlig i detta hänseende än den i punkterna 2 och 3 i samma artikel, vilka kräver att medlemsstaterna ska bevisa eller fastställa att de villkor som fastställs däri är uppfyllda.⁴⁷ Det ankommer följaktligen inte på flyktingen att bevisa att hans eller hennes status inte ska återkallas.

96. Dessutom stöder jag inte den lösning som anges i grova drag genom den tredje tolkningsfrågan i mål C-8/22, som innebär att en samhällsfara kan antas föreligga när det är fastställt att personen i fråga har dömts för ett synnerligen allvarligt brott genom en lagkraftvunnen dom. Även om det, såsom jag tidigare har förklarat, enligt logiken i det skäl till återkallande som anges i artikel 14.4 b i direktiv 2011/95, finns ett samband mellan en lagkraftvunnen dom för ett synnerligen allvarligt brott och förekomsten av en samhällsfara, ankommer det i själva verket på den behöriga myndigheten att i varje enskilt fall avgöra huruvida den fällande domen, vid den tidpunkt då beslutet om återkallande fattas, fortsatt är en avgörande omständighet för bedömningen att en sådan fara föreligger, mot bakgrund av de enskilda omständigheterna och, i synnerhet, den tid som har förflutit sedan den fällande domen samt flyktingens beteende under denna period. Förfarandereglererna i artikel 45 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/32/EU av den 26 juni 2013 om gemensamma förfaranden för att bevilja och återkalla internationellt skydd⁴⁸ måste följas i detta sammanhang, särskilt genom att bereda den berörda personen tillfälle att bestrida skälen till att den behöriga myndigheten anser att hans eller hennes flyktingstatus bör återkallas.

⁴⁵ Se dom av den 11 juni 2015, Zh. och O. (C-554/13, EU:C:2015:377, punkterna 61 och 62).

⁴⁶ Det är uppenbart att om den behöriga myndigheten fattar ett beslut omedelbart efter det att tredjelandsmedborgaren har dömts för ett synnerligen allvarligt brott, kommer den fällande domen att vara avgörande för att bevisa att medborgaren utgör en samhällsfara. Ju längre tid som går mellan det att beslutet om återkallande av flyktingstatus fattas och den tidpunkt då medborgaren dömdes, ska däremot medborgarens beteende efter den domen ges större vikt i bedömningen av huruvida en samhällsfara föreligger.

⁴⁷ Såsom kommissionen har påpekat, anser även FN:s flyktingkommissariat att bevisbördan för att fastställa att villkoren i artikel 14.4 i direktiv 2011/95 är uppfyllda ska vila på den medlemsstat som åberopar den bestämmelsen. Se *Commentaires annotés du HCR sur la [directive 2004/83]*, s. 31 och 32, tillgängliga på följande internetadress: <https://www.unhcr.org/fr/protection/operations/4b151d86e/commentaires-annotes-hcr-directive-200483ce-conseil-29-avril-2004-concernant.html>.

⁴⁸ EUT L 180, 2013, s. 60.

97. Av ovanstående följer att artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 enligt min mening ska tolkas så, att det skäl till återkallande av flyktingstatus som föreskrivs i denna bestämmelse endast får tillämpas av en medlemsstat om den visar att personen i fråga utgör en verklig, aktuell samt tillräckligt allvarlig samhällsfara i den medlemsstaten.

4. Tillämpningen av proportionalitetsprincipen

98. Den första frågan i mål C-663/21 och den andra frågan i mål C-8/22 gäller huruvida skälet till återkallande av flyktingstatus, med tillämpning av artikel 14.4 b i direktiv 2011/95, endast får tillämpas om proportionalitetsprincipen iakttas.

99. Närmare bestämt vill den hänskjutande domstolen i mål C-663/21, i huvudsak, få klarhet i huruvida den bestämmelsen ska tolkas så, att flyktingstatus som beviljats en tredjelandsmedborgare endast får återkallas om det allmänna intresset av att den medborgaren återvänder till sitt ursprungsland väger tyngre än nämnda medborgares intresse av fortsatt internationellt skydd, med beaktande av vilka slags åtgärder denne hotas av och deras omfattning. Det framgår av beslutet om hänskjutande att med de åtgärder som personen i fråga hotas av, avser den hänskjutande domstolen särskilt de konsekvenser som ett eventuellt återvändande till ursprungslandet kan medföra för den personen.

100. För att besvara dessa frågor vill jag inledningsvis påpeka att, när det gäller villkoren för den prövning som kan leda till att den behöriga myndigheten konstaterar att det föreligger ett skäl till undantag eller till återkallande av internationellt skydd, har EU-domstolen nyligen slagit fast, beträffande artikel 14.4 a och artikel 17.1 d i direktiv 2011/95, att tillämpningen av var och en av dessa bestämmelser förutsätter att den behöriga myndigheten i varje enskilt fall har gjort en prövning av de exakta omständigheter som myndigheten har kännedom om i syfte att fastställa huruvida det föreligger synnerliga skäl att anta att situationen för den berörda personen, som för övrigt uppfyller kraven för att beviljas flyktingstatus, omfattas av något av de fall som avses i nämnda bestämmelser.⁴⁹

101. Enligt EU-domstolen utgör denna bedömning en integrerad del av förfarandet för internationellt skydd, vilket ska genomföras i enlighet med direktiven 2011/95 och 2013/32.⁵⁰ Det ankommer endast på den beslutande myndigheten⁵¹ att, under domstolskontroll, bedöma samtliga relevanta fakta och omständigheter, inklusive de som avser tillämpningen av artiklarna 14 och 17 i direktiv 2011/95, och efter denna prövning fatta sitt beslut i frågan.⁵²

102. EU-domstolen har således uteslutit allt slags automatik och beroende gentemot en annan myndighet när den beslutande myndigheten har att fatta ett beslut.⁵³ Denna myndighet ska tvärtom ha tillgång till samtliga relevanta uppgifter och, med beaktande av dessa uppgifter, göra sin egen bedömning av de faktiska omständigheterna, för att fatta sitt beslut i frågan och avge en fullständig motivering till detta.⁵⁴

⁴⁹ Se dom av den 22 september 2022, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság m.fl. (C-159/21, nedan kallad dom Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság m.fl., EU:C:2022:708, punkt 72 och där angiven rättspraxis).

⁵⁰ Se dom Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság m.fl. (punkt 73).

⁵¹ Beslutande myndighet definieras i artikel 2 f i direktiv 2013/32 som "en myndighet med domstolsliknande uppgifter eller en administrativ myndighet i en medlemsstat som är ansvarig för att pröva ansökningar om internationellt skydd och behöri att fatta beslut i första instans i sådana ärenden".

⁵² Se dom Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság m.fl. (punkt 75 och där angiven rättspraxis).

⁵³ Se dom Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság m.fl. (punkt 79).

⁵⁴ Se dom Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság m.fl. (punkt 80).

103. EU-domstolen har i detta avseende framhållit att den beslutande myndigheten, såsom framgår av ordalydelsen i artikel 14.4 a i direktiv 2011/95, förfogar över ett utrymme för skönsmässig bedömning för att avgöra huruvida hänsyn till den ifrågavarande medlemsstatens nationella säkerhet ska leda till återkallande av flyktingstatus, vilket utesluter att den omständigheten att ett hot mot denna säkerhet konstateras automatiskt innebär en sådan återkallelse.⁵⁵

104. Jag anser att ovanstående överväganden kan tillämpas på artikel 14.4 b i direktivet. Den behöriga myndigheten måste således ha ett utrymme för skönsmässig bedömning för att avgöra huruvida förekomsten av en samhällsfara ska leda till återkallande av flyktingstatus.

105. På samma sätt som den beslutande myndigheten, vad gäller dess egna uppgifter, fritt ska kunna bedöma huruvida det föreligger ett hot mot den nationella säkerheten, utan att vara skyldig att grunda sig på ett icke-motiverat yttrande från ett organ med specialiserade uppgifter avseende den nationella säkerheten,⁵⁶ ska den myndighet som återkallar flyktingstatus fritt kunna bedöma huruvida en flykting som har dömts för ett synnerligen allvarligt brott utgör en samhällsfara, med tillämpning av artikel 14.4 b i direktiv 2011/95.

106. Jag vill påpeka i detta avseende att det i den bestämmelsen föreskrivs att medlemsstaterna endast har möjlighet att återkalla flyktingstatus. I likhet med vad EU-domstolen har slagit fast med avseende på artikel 21.2 i direktiv 2004/83, om möjligheten att utvisa en flykting, ska det, även om villkoren i artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 är uppfyllda, anses ankomma på medlemsstaten att avgöra om den berörda flyktingen ska utvisas eller inte. Det står medlemsstaten fritt att välja en annan mindre ingripande åtgärd.⁵⁷ Den bestämmelsen skiljer sig således från artikel 12 i direktivet som föreskriver tvingande skäl för att inte bevilja flyktingstatus.

107. Medlemsstaterna tillämpar unionsrätten när de utnyttjar den möjlighet som de tillerkänns i artikel 14.4 b i direktiv 2011/95, vilket innebär att de inte får utnyttja denna möjlighet på ett sätt som äventyrar direktivets syfte eller dess ändamålsenliga verkan och att det skäl för återkallande av flyktingstatus som föreskrivs i den bestämmelsen ska tillämpas med iakttagande av de grundläggande rättigheter som stadfästs i stadgan.⁵⁸ I skäl 16 i direktivet anges för övrigt att direktivet står i överensstämmelse med de grundläggande rättigheter och principer som erkänns i stadgan.⁵⁹ EU-domstolen har dessutom slagit fast att artikel 14.4–14.6 i nämnda direktiv ska tillämpas utan att det påverkar den berörda medlemsstatens skyldighet att iakttä relevanta bestämmelser i stadgan, såsom de i artikel 7 i stadgan om rätten till respekt för privatlivet och familjelivet, i artikel 15 om rätten till fritt yrkesval och rätt att arbeta, i artikel 34 om social trygghet och socialt stöd och i artikel 35 om hälsoskydd.⁶⁰

⁵⁵ Se dom Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság m.fl. (punkt 81). I samma dom valde EU-domstolen däremot ett annat synsätt när det gäller artikel 17.1 b i direktiv 2011/95, som föreskriver att en tredjelandsmedborgare inte uppfyller kraven för att betecknas som subsidiärt skyddsbehövande om det finns synnerliga skäl för att anse att han eller hon har förövat ett allvarligt brott. Enligt EU-domstolen tyder nämligen den omständigheten att uttrycket ”uppfyller inte” används i den bestämmelsen på att den beslutande myndigheten inte har något utrymme för skönsmässig bedömning när den väl har konstaterat att den berörda personen har förövat ett allvarligt brott (punkt 90).

⁵⁶ Se dom Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság m.fl. (punkt 83).

⁵⁷ Se dom T. (punkt 72).

⁵⁸ Se, analogt, dom av den 12 december 2019, Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal (Familjeåterförening – Syster till en flykting) (C-519/18, EU:C:2019:1070, punkterna 61–64).

⁵⁹ I det skälet anges vidare att direktivet inte bara syftar till att säkerställa full respekt för den mänskliga värdigheten och de asylsökandes och deras medföljande familjemedlemmars rätt till asyl, utan även till att främja tillämpningen av artiklarna 1, 7, 11, 14, 15, 16, 18, 21, 24, 34 och 35 i stadgan, och att det därför bör genomföras på ett sätt som överensstämmer med detta ändamål.

⁶⁰ Se dom M m.fl. (Återkallande av flyktingstatus) (punkt 109).

108. Det skäl till återkallande av flyktingstatus som föreskrivs i artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 måste dessutom tillämpas med iakttagande av proportionalitetsprincipen, vilket bland annat innebär det ska vara ägnat att säkerställa att det syfte som eftersträvas med bestämmelsen uppnås och att det inte går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå detta syfte.⁶¹ Det ska i detta avseende erinras om att proportionalitetsprincipen, som är en allmän princip i unionsrätten, ska iaktas av medlemsstaterna när de genomför unionsrätten.⁶²

109. Proportionalitetsprincipen genomsyrar i praktiken hela det förfarande som kan leda till att en medlemsstat återkallar flyktingstatus med tillämpning av artikel 14.4 b i direktiv 2011/95: när det först avgörs huruvida det brott för vilket en fällande dom har meddelats är av synnerligen allvarlig karaktär, när det därefter bedöms huruvida det föreligger en tillräckligt allvarlig samhällsfara och slutligen för att fastställa huruvida en mindre ingripande åtgärd än återkallande av flyktingstatus inte är att föredra, med tanke på den sistnämnda åtgärdens fakultativa art.

110. Vad denna sista bedömningsfas beträffar anser jag att det, i fråga om återkallande av flyktingstatus, är lämpligt att bortse från vad EU-domstolen har funnit beträffande artikel 12.2 b eller c i direktiv 2004/83, i fråga om beslut att inte bevilja flyktingstatus, vilket, i huvudsak, är att den behöriga myndigheten inte är skyldig att göra en ytterligare proportionalitetsprövning i det enskilda fallet så snart som den konstaterar att de villkor som anges i de bestämmelserna är uppfyllda.⁶³ Såsom jag tidigare har påpekat föreskrivs i de bestämmelserna skäl till undantag som är tvingande och som därför inte får frångås,⁶⁴ vilket skiljer dem från de fakultativa skäl till återkallande som föreskrivs i artikel 14.4 i direktiv 2011/95.

111. När det gäller frågan om huruvida en mindre ingripande åtgärd än återkallande av flyktingstatus inte är att föredra, med tanke på den sistnämnda åtgärdens fakultativa art, innebär den bedömning som ska göras, enligt min mening, en avvägning mellan noggrant definierade intressen.

112. Ur en medlemsstats synvinkel har möjligheten att återkalla flyktingstatus som syfte att skydda samhället mot den fara som en flykting utgör för det, genom att det föreskrivs att en åtgärd kan vidtas utöver en brottmålsdom för ett synnerligen allvarligt brott.

113. När en person vars flyktingstatus har återkallats inte kan avlägsnas från den medlemsstat där vederbörande befinner sig på grund av principen om non-refoulement,⁶⁵ finns det anledning att ifrågasätta effektiviteten i ett beslut om återkallande av sådan status för att förhindra den samhällsfara som den personen utgör i den medlemsstaten. Möjligheten att återkalla flyktingstatus kan därför ha såväl en avskräckande som en bestraffande funktion. En medlemsstats möjlighet att återkalla flyktingstatus innebär att medlemsstaten kan fastställa följderna av ett åsidosättande av den berörda personens skyldighet att rätta sig efter lagar och andra författningar samt de åtgärder som vidtas för att upprätthålla den allmänna ordningen. Jag

⁶¹ Se, analogt, dom av den 12 december 2019, *Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal (Familjeåterförening – Syster till en flykting)* (C-519/18, EU:C:2019:1070, punkterna 66 och 67).

⁶² Se, bland annat, dom av den 8 mars 2022, *Bezirkshauptmannschaft Hartberg-Fürstenfeld (Direkt effekt)* (C-205/20, EU:C:2022:168, punkt 31).

⁶³ Se dom av den 9 november 2010, B och D (C-57/09 och C-101/09, EU:C:2010:661, punkterna 109 och 111).

⁶⁴ Se dom av den 9 november 2010, B och D (C-57/09 och C-101/09, EU:C:2010:661, punkt 115). I den domen konstaterade EU-domstolen bland annat att skälen till undantag har införts i syfte att inte bevilja sådana personer flyktingstatus som inte anses värdiga det skydd som är förknippat med en sådan status och i syfte att förhindra att beviljandet av flyktingstatus gör det möjligt för personer som begått vissa allvarliga brott att undslippa straffrättsligt ansvar (punkt 104).

⁶⁵ Se dom M m.fl. (*Återkallande av flyktingstatus*) (punkt 95), av vilken det framgår att det är förbjudet att utvisa en flykting som omfattas av något av de fall som avses i artikel 14.4, 14.5 och av artikel 21.2 i direktiv 2011/95, om avvisningen skulle leda till att vederbörande riskerar att hans eller hennes grundläggande rättigheter enligt artiklarna 4 och 19.2 i stadgan kränks.

anser att det, i samma anda som i artiklarna 2⁶⁶ och 33.2 i Genèvekonventionen, förefaller legitimt att på unionsnivå föreskriva att det för åtnjutande av flyktingstatus, med de förmåner och rättigheter som är förenade därmed, krävs respekt för säkerheten och den allmänna ordningen i den medlemsstat som har beviljat internationellt skydd.

114. Sett till den person som är föremål för ett förfarande för återkallande av flyktingstatus, vill jag erinra om att förfarandet får till följd att, om personen inte berövas sin flyktingstatus och således fortsätter, i enlighet med artikel 14.6 i direktiv 2011/95, att åtnjuta ett visst antal rättigheter som föreskrivs i Genèvekonventionen,⁶⁷ kommer vederbörande inte längre att åtnjuta alla de rättigheter och förmåner som anges i kapitel VII i det direktivet.⁶⁸ Personen kommer bland annat att berövas det uppehållstillstånd som artikel 24 i direktivet kopplar till flyktingstatusen.⁶⁹ Följaktligen är det, enligt min mening, den berörda personens intresse, med hänsyn till vederbörandes personliga förhållanden och familjesituation, av att bevara dessa rättigheter och förmåner som utgör den andra delen i den avvägning som ska göras.

115. Det som är i fråga, i samband med tillämpningen av artikel 14.4 b i direktiv 2011/95, om det har fastställts att personen i fråga inte kan utvisas, är bevarandet av de rättigheter och förmåner som föreskrivs i kapitel VII i det direktivet, och därför bör den behöriga myndigheten kontrollera huruvida det, mot bakgrund av nivån på den samhällsfara som personen utgör och dennes personliga förhållanden och familjesituation, är proportionerligt att beröva personens vederbörande flyktingstatus.

116. Myndigheten måste i detta sammanhang beakta den omständigheten att berövandet av de rättigheter och förmåner som är knutna till flyktingstatus, på grund av den osäkra situation som detta kan medföra för personen i fråga, kan uppmuntra till nya brottsliga beteenden så snart brottet har avtjänats, vilket skulle kunna bidra till att samhällsfaran fortsätter att föreligga snarare än att den motverkas. Denna slutsats talar för att möjligheten att återkalla flyktingstatus enligt artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 ska tillämpas i absolut nödvändiga fall, för att rättsmedlet inte ska vara kontraproduktivt.

117. Inom ramen för det utrymme för skönsmässig bedömning som medlemsstaten har enligt den bestämmelsen får den följaktligen inte bara besluta huruvida den berörda personens flyktingstatus ska återkallas, utan även bevilja en flykting vars status medlemsstaten vill återkalla rättigheter som går längre än den miniminivå som föreskrivs i artikel 14.6 i direktivet.⁷⁰ Såsom jag redan har påpekat måste en medlemsstats utnyttjande av den möjlighet som den har enligt

⁶⁶ I den artikeln föreskrivs att "[v]arje flykting har gentemot det land, varest han befinner sig, skyldigheter främst innebärande, att han skall ställa sig till efterrättelse gällande lagar och föreskrifter ävensom anstalter, som vidtagas för upprätthållande av den allmänna ordningen".

⁶⁷ Se dom M m.fl. (Återkallande av flyktingstatus) (punkt 107).

⁶⁸ Se dom M m.fl. (Återkallande av flyktingstatus) (punkt 99).

⁶⁹ Se dom M m.fl. (Återkallande av flyktingstatus) (punkt 103).

⁷⁰ Se förslag till avgörande av generaladvokaten Wathelet i de förenade målen M m.fl. (Återkallande av flyktingstatus) (C-391/16, C-77/17 och C-78/17, EU:C:2018:486, punkt 129). Det ska påpekas i detta hänseende att enligt artikel 3 i direktiv 2011/95 får medlemsstaterna föreskriva förmånligare bestämmelser om bland annat innebörden av internationellt skydd, förutsatt att de är förenliga med det direktivet.

artikel 14.4 b i nämnda direktiv i synnerhet ge upphov till en bedömning i varje enskilt fall av huruvida detta utnyttjande är förenligt med vissa grundläggande rättigheter som garanteras i stadgan.⁷¹

118. Jag anser däremot att, om principen om non-refoulement är tillämplig på personen i fråga, förefaller det irrelevant att beakta de risker som personen löper om vederbörande återvänder till sitt ursprungsland, för att avgöra huruvida flyktingstatusen ska återkallas. Proportionalitetsprincipen kräver således inte, enligt min mening, att den behöriga myndigheten beaktar dessa risker vid den avvägning som den ska göra.

119. Med beaktande av dessa omständigheter föreslår jag att EU-domstolen besvarar den första tolkningsfrågan i mål C-663/21 och den andra tolkningsfrågan i mål C-8/22 på så sätt att artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 ska tolkas så, att när en medlemsstat utnyttjar den möjlighet att återkalla flyktingstatus som föreskrivs i den bestämmelsen, ska den iaktta de grundläggande rättigheter som garanteras i stadgan och proportionalitetsprincipen. Innan medlemsstaten beslutar att återkalla flyktingstatus med stöd av nämnda bestämmelse ska den följaktligen göra en avvägning mellan, å ena sidan, intresset av att skydda sitt samhälle och, å andra sidan, den berörda personens intresse av att behålla sin flyktingstatus med hänsyn tagen till de konsekvenser som ett återkallande av denna status skulle kunna få i synnerhet för hans eller hennes personliga förhållanden och familjesituation. När en flykting inte kan utvisas eftersom det skulle innebära att flyktingen riskerar att få sina grundläggande rättigheter enligt artiklarna 4 och 19.2 i stadgan kränkta, krävs det emellertid inte enligt artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 att det, för ett återkallande av flyktingstatus, måste göras en avvägning mellan den berörda medlemsstatens intresse av att skydda sitt samhälle och de risker som flyktingen utsätts för om vederbörande återvänder till sitt ursprungsland.

B. Möjligheten att anta ett beslut om återvändande vid tillämpning av principen om non-refoulement

120. Genom sin andra fråga i mål C-663/21 vill den hänskjutande domstolen, i huvudsak, få klarhet i huruvida direktiv 2008/115 ska tolkas så, att det utgör hinder för att ett beslut om återvändande antas vad gäller en tredjelandsmedborgare vars flyktingstatus har återkallats, om det har fastställts att medborgaren tills vidare inte kan utvisas på grund av principen om non-refoulement.

121. I artikel 6.1 i direktiv 2008/115 föreskrivs att utan att det påverkar tillämpningen av de undantag som avses i punkterna 2–5 i den artikeln ska medlemsstaterna utfärda beslut om att tredjelandsmedborgare som vistas olagligt på deras territorium ska återvända.

122. Enligt artikel 8.1 i det direktivet ska medlemsstaterna vidta alla nödvändiga åtgärder för att verkställa beslutet om återvändande om inte någon tidsfrist för frivillig avresa har beviljats eller om åläggandet att återvända inte har hörtsammats inom den tid som beviljats.

⁷¹ Såsom generaladvokaten Wathelet påpekade i sitt förslag till avgörande i de förenade målen M m.fl. (Återkallande av flyktingstatus) (C-391/16, C-77/17 och C-78/17, EU:C:2018:486), ”skulle, för det fall en medlemsstat, till följd av utnyttjandet av [de möjligheter som föreskrivs i artikel 14.4 och 14.5 i direktiv 2011/95], skulle frånta en flykting dess tillgång till viss sjukvård, ett sådant fråntagande kunna åsidosätta artikel 35 i stadgan (avseende rätt till medicinsk vård)”. Dessutom ska denna medlemsstat beakta den omständigheten att det ”bland annat inte [kan] uteslutas att en vägran att tillåta en flykting att träda in på arbetsmarknaden efter avtjänat fängelsestraff, trots att han eller hon inte kan utvisas till ett tredjeland och således är dömd att på obestämd tid stanna i tillflyktsmedlemsstaten, beroende på omständigheterna, kan åsidosätta artikel 7 i stadgan” (punkt 134).

123. I artikel 9.1 a i direktivet anges att medlemsstaterna ska skjuta upp verkställigheten av utvisningen om den strider mot principen om non-refoulement.

124. Mer allmänt är medlemsstaterna dessutom skyldiga, enligt artikel 5 i direktiv 2008/115, att respektera principen om non-refoulement när de genomför det direktivet. I artikel 14 i det direktivet införs i praktiken ett antal garantier i avvaktan på återvändande, som särskilt gynnar tredjelandsmedborgare för vilka verkställigheten av utvisningen har skjutits upp och som ger dem ett slags minimistatus under ett sådant uppskjutande.

125. Såsom den hänskjutande domstolen med rätta har påpekat är ett beslut om återvändande av en tredjelandsmedborgare, om ett avlägsnande tills vidare inte kan tillåtas, så att säga fullkomligt verkningsslöst redan vid tidpunkten för dess antagande och fram till dess att ett nytt beslut fattas, vilket förklarar de tvivel som den hänskjutande domstolen har framfört om möjligheten att fatta ett sådant beslut.

126. För att försvara ståndpunkten att ett beslut om återvändande trots allt bör antas i en sådan situation, har parterna i mål C-663/21 hänvisat till domen av den 3 juni 2021, *Westerwaldkreis*,⁷² där EU-domstolen fann att en medlemsstat som beslutar att inte utfärda ett uppehållstillstånd till en tredjelandsmedborgare som vistas olagligt är skyldig att utfärda ett beslut om återvändande, även när denna tredjelandsmedborgare omfattas av principen om non-refoulement. Den omständigheten skulle endast motivera att verkställigheten av utvisningen skjuts upp, i enlighet med artikel 9.1 i direktiv 2008/115, och det bör undvikas att tredjelandsmedborgare som befinner sig i en medlemsstat utan vare sig uppehållsrätt eller uppehållstillstånd och som i förekommande fall skulle bli föremål för ett inreseförbud men mot vilken det inte finns något giltigt beslut om återvändande, ges en ”intermediär status”.⁷³ Det ska emellertid understrykas att den domen rörde en särskild situation, där det centrala problemet var att en tredjelandsmedborgare var föremål för ett inreseförbud, samtidigt som det beslut om återvändande som hade fattats mot honom, vilket det förbudet var avsett att komplettera, hade återkallats. EU-domstolens resonemang grundade sig på den situationen, som skiljer sig från den som är aktuell i mål C-663/21.

127. Även om direktiv 2008/115, med iakttagande av de berörda personernas grundläggande rättigheter och värdighet, syftar till att inrätta en effektiv politik för avlägsnande och återsändande av tredjelandsmedborgare som vistas olagligt i medlemsstaterna,⁷⁴ har EU-domstolen uteslutit antagande av ett beslut om återvändande under vissa omständigheter.

128. EU-domstolen har således klargjort att rätten till familjeliv, med tillämpning av artikel 5 i direktiv 2008/115, kan utgöra hinder för själva antagandet av ett beslut om återvändande, snarare än verkställandet av detta.⁷⁵

⁷² C-546/19, EU:C:2021:432.

⁷³ Se dom av den 3 juni 2021, *Westerwaldkreis* (C-546/19, EU:C:2021:432, punkterna 57–59).

⁷⁴ Se, bland annat, dom av den 20 oktober 2022, *Centre public d'action sociale de Liège* (Återkallelse eller uppskov med verkställigheten av ett beslut om återvändande) (C-825/21, EU:C:2022:810, punkt 49 och där angiven rättspraxis).

⁷⁵ Se dom av den 8 maj 2018, *K.A. m.fl.* (Familjeåterförening i Belgien) (C-82/16, EU:C:2018:308, punkt 104).

129. I det särskilda fallet med ensamkommande barn, har EU-domstolen dessutom slagit fast att ett beslut om återvändande inte får fattas om det föreligger omständigheter som utgör hinder för att utvisa ett barn.⁷⁶

130. Vidare har EU-domstolen funnit, när det gäller tredjelandsmedborgare som åtnjuter internationellt skydd i en annan medlemsstat, att ett beslut om återvändande inte kan fattas om det inte finns någon möjlighet att utse ett tredjeland till vilket en utvisning skulle kunna ske.⁷⁷

131. Mot bakgrund av dessa överväganden bör det hänvisas till EU-domstolens senaste praxis, för att ge ett direkt svar på den hänskjutande domstolens andra fråga i mål C-663/21.

132. EU-domstolen har enligt min uppfattning, i sin dom av den 22 november 2022, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Avlägsnande – Medicinsk cannabis),⁷⁸ behandlat den fråga som den hänskjutande domstolen har tagit upp.

133. EU-domstolen har nämligen erinrat om att en tredjelandsmedborgare, när denne omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 2008/115, i princip ska omfattas av de gemensamma normer och förfaranden som föreskrivs i direktivet med avseende på avlägsnande av honom eller henne, så länge hans eller hennes vistelse inte, i förekommande fall, har blivit laglig.⁷⁹

134. I detta hänseende kan det konstateras att det framgår av artikel 6.1 i direktiv 2008/115 att varje tredjelandsmedborgare – utan att det påverkar tillämpningen av de undantag som föreskrivs i punkterna 2–5 i samma artikel och med strikt iakttagande av kraven i artikel 5 i direktivet – ska bli föremål för ett beslut om återvändande när det väl har konstaterats att hans eller hennes vistelse är olaglig och att det i detta beslut ska anges till vilket av de länder som avses i artikel 3 led 3 i nämnda direktiv tredjelandsmedborgaren ska avlägsnas.⁸⁰ Samtidigt får en medlemsstat inte avlägsna en tredjelandsmedborgare som vistas olagligt i en medlemsstat i enlighet med artikel 8 i direktiv 2008/115, utan att ett beslut om återvändande avseende tredjelandsmedborgaren dessförinnan har antagits med iakttagande av de materiella och processuella garantier som införts genom direktivet.⁸¹

135. EU-domstolen har dock också preciserat att artikel 5 i direktiv 2008/115, som utgör en allmän regel som ska iakttas av medlemsstaterna när de genomför detta direktiv, innebär att den behöriga nationella myndigheten är skyldig att i varje skede av återvändandeförfarandet iakttä principen om non-refoulement, vilken i egenskap av grundläggande rättighet garanteras i

⁷⁶ Se dom av den 14 januari 2021, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Återvändande av ett ensamkommande barn) (C-441/19, EU:C:2021:9, punkterna 51–56). EU-domstolen fastslog bland annat att ”innan den berörda medlemsstaten fattar ett beslut om återvändande, ska den genomföra en utredning för att konkret kontrollera att det finns ett lämpligt mottagande för det aktuella ensamkommande barnet i mottagarlandet” och att ”[o]m ett sådant mottagande inte finns kan det aktuella barnet inte bli föremål för ett beslut om återvändande enligt artikel 6.1 i [direktiv 2008/115]” (punkterna 55 och 56).

⁷⁷ Se dom av den 24 februari 2021, M m.fl. (Överföring till en medlemsstat) (C-673/19, EU:C:2021:127 punkterna 42 och 45).

⁷⁸ C-69/21, nedan kallad dom Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Avlägsnande – Medicinsk cannabis), EU:C:2022:913.

⁷⁹ Se, bland annat, dom Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Avlägsnande – Medicinsk cannabis) (punkt 52 och där angiven rättspraxis).

⁸⁰ Se, bland annat, dom Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Avlägsnande – Medicinsk cannabis) (punkt 53 och där angiven rättspraxis).

⁸¹ Se, bland annat, dom Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Avlägsnande – Medicinsk cannabis) (punkt 54 och där angiven rättspraxis).

artikel 18 i stadgan, jämförd med artikel 33 i Genèvekonventionen, och i artikel 19.2 i stadgan. Detta gäller bland annat när myndigheten, efter att ha hört den berörda personen, överväger att anta ett beslut om återvändande avseende honom eller henne.⁸²

136. Enligt domstolen betyder detta att artikel 5 i direktiv 2008/115 utgör hinder för att en tredjelandsmedborgare blir föremål för ett beslut om återvändande när det destinationsland som anges i beslutet är ett land där det finns grundad anledning att förmoda att vederbörande, för det fall beslutet verkställs, löper en verklig risk att utsättas för behandling som strider mot artikel 18 eller artikel 19.2 i stadgan.⁸³

137. EU-domstolen har i detta sammanhang erinrat om att i den sistnämnda bestämmelsen anges inte bara att ingen får utvisas till en stat där han eller hon löper en allvarlig risk att utsättas för dödsstraff, utan förbudet gäller även vid allvarlig risk för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling i den mening som avses i artikel 4 i stadgan. Förbudet mot omänsklig eller förnedrande bestraffning och behandling, som föreskrivs i den artikeln, är ett absolut förbud, eftersom det är nära förknippat med respekten för människans värdighet, vilken avses i artikel 1 i stadgan.⁸⁴

138. Av detta följer, enligt domstolen, att om det finns grundad anledning att förmoda att en tredjelandsmedborgare som vistas olagligt i en medlemsstat, vid återvändande till ett tredjeland, löper en verklig risk att utsättas för omänsklig eller förnedrande behandling i den mening som avses i artikel 4 i stadgan, jämförd med artikel 1 och artikel 19.2 i stadgan, får tredjelandsmedborgaren inte bli föremål för ett beslut om återvändande till det landet så länge en sådan risk kvarstår.⁸⁵ Nämnda medborgare kan inte heller bli föremål för ett avlägsnande under denna period, vilket för övrigt uttryckligen föreskrivs i artikel 9.1 i direktiv 2008/115.⁸⁶

139. Jag anser således att det tydligt framgår av domen Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Avlägsnande – Medicinsk cannabis) att artikel 5 i direktiv 2008/115, jämförd med artiklarna 1, 4 och 19.2 i stadgan, ska tolkas så, att den utgör hinder för att ett beslut om återvändande antas vad gäller en tredjelandsmedborgare vars flyktingstatus har återkallats, om det har fastställts att ett avlägsnande av den medborgaren tills vidare inte kan tillåtas på grund av principen om non-refoulement.

IV. Förslag till avgörande

140. Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att domstolen besvarar de frågor som har ställts av Verwaltungsgerichtshof (Högsta förvaltningsdomstolen, Österrike) i mål C-663/21 och av Conseil d'État (Högsta förvaltningsdomstolen, Belgien) i mål C-8/22 på följande sätt:

- 1) Artikel 14.4 b i Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/95/EU av den 13 december 2011 om normer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer ska anses berättigade till internationellt skydd, för en enhetlig status för flyktingar eller personer som uppfyller kraven för att betecknas som subsidiärt skyddsbehövande, och för innehållet i det beviljade skyddet,

⁸² Se, bland annat, dom Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Avlägsnande – Medicinsk cannabis) (punkt 55 och där angiven rättspraxis).

⁸³ Se dom Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Avlägsnande – Medicinsk cannabis) (punkt 56).

⁸⁴ Se, bland annat, dom Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Avlägsnande – Medicinsk cannabis) (punkt 57).

⁸⁵ Se dom Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Avlägsnande – Medicinsk cannabis) (punkt 58).

⁸⁶ Se dom Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Avlägsnande – Medicinsk cannabis) (punkt 59).

ska tolkas så,

- att det skäl till återkallande av flyktingstatus som föreskrivs i den bestämmelsen endast får tillämpas av en medlemsstat om den visar dels att personen i fråga genom en lagakraftvunnen dom har dömts för ett synnerligen allvarligt brott, dels att den personen utgör en samhällsfara i medlemsstaten i fråga,
- att det skäl till återkallande av flyktingstatus som föreskrivs i nämnda bestämmelse endast får tillämpas av en medlemsstat om den visar att personen i fråga utgör en verklig, aktuell samt tillräckligt allvarlig samhällsfara i den medlemsstaten, och
- att en medlemsstat, om den utnyttjar den möjlighet att återkalla flyktingstatus som föreskrivs i artikel 14.4 b i direktiv 2011/95, ska iaktta de grundläggande rättigheter som garanteras i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna samt proportionalitetsprincipen. Innan medlemsstaten beslutar att återkalla flyktingstatus med stöd av den bestämmelsen, ska den följaktligen göra en avvägning mellan, å ena sidan, intresset av att skydda sitt samhälle och, å andra sidan, den berörda personens intresse av att behålla sin flyktingstatus med hänsyn tagen till de konsekvenser som ett återkallande av denna status skulle kunna få i synnerhet för hans eller hennes personliga förhållanden och familjesituation. Om det inte går att utvisa en flykting eftersom det skulle leda till att vederbörande riskerar att hans eller hennes grundläggande rättigheter enligt artiklarna 4 och artikel 19.2 i stadgan kränks, krävs det emellertid inte enligt artikel 14.4 b i direktiv 2011/95 att det, för ett återkallande av flyktingstatus, måste göras en avvägning mellan den berörda medlemsstatens intresse av att skydda sitt samhälle och de risker som flyktingen utsätts för om vederbörande återvänder till sitt ursprungsland.

- 2) Artikel 5 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/115/EG av den 16 december 2008 om gemensamma normer och förfaranden för återvändande av tredjelandsmedborgare som vistas olagligt i medlemsstaterna, jämförd med artiklarna 1, 4 och 19.2 i stadgan,

ska tolkas så,

att den utgör hinder för att ett beslut om återvändande antas vad gäller en tredjelandsmedborgare vars flyktingstatus har återkallats, om det har fastställts att ett avlägsnande av den medborgaren tills vidare inte kan tillåtas på grund av principen om non-refoulement.